

STO LET GASILSTVA V ŠKOFJI LOKI (1876—1976)

Ob stoletnici je res čas, da vsaj malo zvemo o loškem gasilskem društvu. Že leta 1926 je nadučitelj in nad 30 let društveni tajnik Friderik Kramar nameraval napisati zgodovino loških gasilcev. Do 50-letnega jubileja mu zamisli ni uspelo realizirati, pozneje pa jo je opustil. Tudi poznejši tajniki društva so ob obletnicah iskali podatke za gasilsko kroniko. Rezultat teh prizadevanj je bil, da so začeli pisati zapisnike v knjige. Leta 1925 so imenovali celo arhivarja za ureditev arhiva. Prvi poskus zapisa o gasilcih je šele iz leta 1956, ko je takratni predsednik društva Jelo Janežič ob 80-letnici napisal krajši prispevek o društvu. Starejši del arhiva je že pred letom 1925 uredil Kramar in prav presenetljivo je, da se je ta ureditev ohranila do danes. Gasilski arhiv je res imenitno ohranjen in mu je prizanesla celo druga svetovna vojna.

Letos je bil ves arhiv društva urejen in na novo opremljen. Da bi zaokrožili sliko o loških gasilcih, je bil pregledan tudi občinski arhiv, saj je bilo društvo vseskozi v najtesnejših stikih z občino. Ta prispevek naj bo le kratek zapis ob 100-letnici, gradivo o loških gasilcih pa je tako bogato, da bo še naprej klicalo po podrobnejši obdelavi.

Začetki gasilstva

Gasilce in gasilsko orodje so poznala že stara ljudstva, Kitajci, Asirci, Perzijci, Egipčani, Grki, Rimljani in drugi. V srednjem veku so se z gasilstvom bolj malo ukvarjali, kljub pogostim požarom v starih mestih. Šele v visokem in poznem srednjem veku je gasilska služba spet napredovala. Zavetnik pred ognjem je postal sv. Florijan. Večja mesta so dobila požarne rede. Prav zanimiv je ljubljanski požarni red iz leta 1676. Prosvetljeni vladarji so gasilstvo podpirali. Skrb za požarno varnost je bila naložena občinam in višjim oblastem. Prostovoljno gasilstvo, ločeno od občine, pa je začelo na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja in je izšlo iz sokolskih vrst, ko je v Ljubljani telovadno društvo »Južni Sokol« leta 1863 prevzelo tudi požarno obrambo. Takratne politične razmere pa niso bile ugodne za delovanje gasilstva pod okriljem Sokola, zato so leta 1870 ustanovili samostojno prostovoljno gasilsko društvo v Ljubljani. Še pred Ljubljano so to storili leta 1869 Metličani. Škofja Loka je leta 1876 sedma ustanovila gasilsko društvo na Kranjskem.

Poglejmo, kakšne so bile požarne razmere v Loki v starih časih.

Popotni dnevnik Pavla Santonina iz Vidma v Italiji, ki je leta 1486 potoval s caorlskim škofom skozi Loko, navaja v mestu Loka 250 zidanih hiš, pokritih s škodlami. Hiše seveda še niso imele skozi streho speljanih dimnikov. V poznejših stoletjih se je število hiš v Loki zmanjšalo, postale so večje in še

ugledneje sezidane. Zrasla so tudi nova predmestja: Karlovec, Studenec, Kapucinsko predmestje in Trata. V ožjem mestu, na Placu in na Lontrgu je bilo v poznejših stoletjih pa do danes okrog 126 hiš. Pokrite so bile največ s skodlami, pa tudi še s slamo. Še okrog leta 1840 je bilo v ožjem mestu le 5 hiš pokritih z opeko. V predmestjih je bilo stanje še slabše. V drugi polovici 19. stoletja je opeka hitro izpodrivala skodle, precej pa so takrat pokrivali tudi s skrilom iz Zalega loga in Nemilj. Nekaj skrilastih streh je še sedaj na Placu in jih z loškega gradu prav dobro vidimo.

Čeprav govorijo že stari zapisi, da so bile loške hiše večinoma zidane, je to veljalo v glavnem le za pritličja. Nadstropni deli stavb so bili mnogokrat še leseni. Iz druge polovice 19. stoletja imamo ohranjenih kar nekaj prošenj, ko so meščani zaprosili za spozdizanje nadstropja z opeko. Še danes je v Loki nekaj hiš z lesenimi deli: na Lontrgu, v Klobovskovi ulici in v Karlovcu pa mogoče še kje bi našli lesene stene, ki so jih zaradi požarne varnosti oblekli z ometom. Še tja do leta 1910 najdemo v Loki, v mestu na Placu hiše, kjer dimniki niso bili speljani skozi streho, ampak le na podstrešje, kjer se je dim razlival po tramovih in jih dobro prepojil. V predmestjih je bilo takih hiš brez dimnikov na začetku tega stoletja še več. Letni ogledi in zagrožene kazni so tako stanje postopno odpravile. Borbe občine z lastniki hiš glede pozidave požarnih zidov med hišami pa so se nadaljevale še pozneje. Stari Ločani so še spominjajo, da so se kot otroci igrali na podstrešjih Lontrga in šli kar po podstrešjih od Lavdona do Žebjarja, kjer so spet šli ven pri vratih. V Loškem arhivu so ohranjeni zanimivi zapisniki požarnih ogledov po hišah od konca 18. stoletja naprej. Največkrat so ogledniki samo ugotavljali stanje, razmere pa so se le počasi spreminjale na bolje. Po ustanovitvi požarne brambe so gasilci redno sodelovali pri teh ogledih.

Zaradi takih razmer so bili požari redna mestna nadloga. Mesto je doživelo tudi več katastrofalnih požarov. Prvi velik požar je bil leta 1656. Leta 1660 je ogenj izbruhnil dvakrat: junija je pogorel klariški samostan s cerkvijo, oktobra pa 32—35 najlepših in najbogatejših hiš na Placu. Leta 1698 je pogorelo na Lontrgu 48 hiš, kašča, mlin pri kopališču (sedaj Šešir) in del mestnega obzidja. Votivna slika Loke, ki prikazuje goreče hiše na Lontrgu, je pri Sv. Florijanu v Sopotnici, kopija pa v Loškem muzeju. Še 30—40 let kasneje se omenjajo pogorišča na Lontrgu in Špital, ki je bil mestnega pomena, so obnavljali kar več desetletij. Iz 19. stoletja sta v Loškem muzeju dve zanimivi votivni sliki, ki prikazujeta požar v Kapucinskem predmestju (1837) in na Studencu (1839).

Ob požaru leta 1656 je loški glavar ukazal, da si morajo meščani prekrbeti nekaj gasilnega orodja, lestve, sekire, vedra idr., vendar tega inventarja, kot kaže, takrat niso kupili. Šele pozneje so nakupili nekaj gasilnega pribora. V 19. stoletju je imela občina gasilno orodje spravljeno v Komunu, tj. na delno pokritem javnem prostoru med Flisovo hišo (sedaj Državna založba Slovenije) in Deisingerjevo hišo (samopostrežna trgovina). Prostor je v srednjem veku služil kot podaljšek Placa pred rotovžem in se je tam odigravalo družbeno življenje mestne srenje. V začetku 19. stoletja je stala na tem mestu lesena lopa, kjer so hranili občinsko gasilno brodje in mestno javno tehtnico. Prav na tem mestu so loški gasilci postavili leta 1906 prvi gasilski dom; gasilski znak je še sedaj na pročelju stavbe, ki je vključena v samopostrežno trgovino.

Prostovoljno gasilsko društvo Skofja Loka ob 10-letnici obstoja leta 1886. (Po originalu v društvenem arhivu)

Razen občine so v starih časih skrbeli za požarno varnost razni cehi, predvsem tisti, ki so imeli opravka z ognjem, kovači, lončarji in drugi. Kovači so pregledovali kurišča v fužinah. Zanimivo je, da fužina na Studencu, ki jo je leta 1927 odnesla visoka voda, še na začetku tega stoletja ni imela nobenega skozi streho speljanega dimnika.

Občina je požarne ogledne vodila po ukazu višjih oblasti. Ogledniki so bili največkrat odborniki, mojstri, mestni stražnik in dimnikarji. Po ustanovitvi požarne brambe so bili pri ogledih redno prisotni tudi predstavniki gasilcev. Tako sestavljena ekipa raznih mojstrov, dimnikarja, policaja in gasilcev pa je bila že kar večča svojih opravil. Čeprav so se komisije lahko opirale na cesarske postave tja od prosvetljenih vladarjev naprej, je bilo njih delo neučinkovito. Socialni položaj ponekod ni dovoljeval niti najmanjših popravil, kaj šele obokanja črnih kuhinj in izpeljavo dimnikov skozi streho. Kljub zagroženim kaznim se je srednjeveško stanje ohranilo daleč v polpretekli čas. Velikokrat pa je bila vzrok takim razmeram nepristopnost prebivalcev, ki so se tako težko odločali za novotarije.

Loški občinski močje pa so bili za nekatere novosti kar vneti. Pri občinskem odboru so imeli poleg komunalne sekcije še posebno sekcijo za zgradbe in požarno varnost. Nekaj časa so ob koncu 19. stoletja imeli tudi posebno stalno požarno komisijo. Vedno pa je bilo gasilstvo zastopano v komunalni

sekciji oziroma pododboru. Že leta 1872 je na občinski seji odbornik Jožef Jesenko poročal, da so občinske »špricovnice« slabe in »ker se tolk od ognja sliši, naj se pregledajo in popravijo.« Pregledali so brizgalni in ugotovili, da sta obe slabi. Leta 1874 je občina sklenila kupiti novo »brizgljo ali špricovnico«, ki pa bi stala kakih 1.500 goldinarjev. Nameravali so jo kupiti ob sodelovanju Staroločanov. Prifarce bi za primeren znesek, ki bi ga prispevali za novo brizgalno, odstopili obe stari brizgalni, eno za Faro, drugo za Sv. Duh. Prifarci so tako španovijo odklonili, češ da nimajo denarja; zainteresirani pa so bili za pomoč nove brizgalne, za katero bi od požara plačali primerno enkratno odškodnino.

Ker sosedске pomoči ni bilo, so se v Loki odločili kupiti novo brizgalno sami. Javno so razglasili, da je brizgalna potrebna in da bodo stroške razdelili na posredne davke za mesto in predmestja za 4 leta po 4 %. Občinski možje so kar predvidevali, da se bodo dvignile pritožbe na povečanje davkov, zato so določili tudi rok, do kdaj se lahko pritožbe vložijo. Za izpeljavo nakupa nove črpalke so zadolžili občinskega svetovalca in tovarnarja sukna Krennerja in Avgusta Deisingerja.

Kmalu po objavi nakupa brizgalne je kakih 50 gospodarjev vložilo na občini naslednjo izjavo:

... prosijo, da bi se, če že ne za zmiram, saj še za en par let kupovanje brizglje odložilo, podpirajo to s sledečim:

- 1) Naj se popred popravi cesta na Graben, kar je bilo že lansko leto sklenjeno.
- 2) Puštalska beru, katere popravljanje se ni moglo odložiti, bomo mogli tudi mi mestenci, ki imamo parte na Žovščah, plačati.
- 3) Ne zdi se nam neobhodno potrebno nova, ker na Glavnem tergu so hiše v dobrim stanu in tako narejene, da ni moč, da bi se ogen lahko zanetev. Kar pa zadene Spodni terg, predmestje Karlovec, Studenec in Trata, so pa na vsak način še stare brizglje zadostilne.
- 4) Naj se dajo stare lestve (lojtre) popraviti in še kake nove narediti, de ako se nesreča primeri, da vender ljudstvo do strehe more, kar je naj bolj pomoč.
- 5) Slišali smo de je g. Deisinger se izjavil, da upa prostovoljnih darov v znesku 200 gold. dobiti — naj poskusi, da je loži govoriti, kakor pa storiti.
- 6) Ker je že 2 leta zapored slaba letina in davki že tako veliki, da se že nekateri z rubežnijo k plači silijo, še poverh tega veliki šolski doklad — potem posebej šolnina, oziroma na vse so podpisani zoper to, da bi se brizgljo na davke nakladalo, ker, kakor so že omenili, to napravo za nepotrebno spoznajo...

Podpise so pobirali kar nekaj dni. Na protest občanov so na občini ostro reagirali. Na občinski seji so sprejeli sklep: če bo nakup brizgalne propadel, bodo pritiskali na hišne posestnike, da bodo ti dosledno odpravili vse požarne pomanjkljivosti in takoj pozidali vse požarne zidove med hišami, izpeljali dimnike dosledno skozi strehe, vse škodlaste in slamnate strehe v mestu in predmestjih pa bi morali takoj zamenjati s skrilom.

Iz naslednjih občinskih sej je razvidno, da so začeli razmišljati, kako bi zadevo kompromisno rešili. Na hitro ni bilo mogoče odpraviti vseh požarnih pomanjkljivosti, denarja za črpalko pa se ob takem načinu zbiranja niso nadejali. Krennerja, ki je bil poleg Deisingerja zadolžen za nakup brizgalne, je občina imenovala za predsednika komiteja za ustanovitev prostovoljne gasilske straže s posebnim statutom. Komite je tako dobil vlogo posrednika med občino in ustanavljajočo se požarno stražo, ki bi seveda delovala na prostovoljni bazi, brez oblastne prisile.

Tudi izven občinskega odbora, med meščani, se je začela akcija za nakup črpalke. Loški poštar Oroslav (Jurij) Franc je razposlal vabila naslednje vsebine:

P. T.

Pri zadnjem požaru smo imeli priliko prepričati se, kako slabo da smo z gasilnimi orodji preskrbljeni i kako pridnost i nar bolji volja preteči nevarnosti ali sila težavno ali pa tudi nikakor ne bi mogli zadostiti.

Za napravo nove brizgalnice (gasilnice) z dotičnim vsem orodjem i pripravo je vže od mnogih strani zagotovljenih prostovoljnih doneskov.

Resne volje je treba in izpeljava te prepotrebne naprave je gotova. Nalogo naj prevzame voljeni odbor in zaradi tega prosim, da se povabljeni gostje meščani zberejo k dotičnemu dogovoru in sicer v sredo 1/12. zvečer ob pol sedmih v gostilnici gospoda Jurija Deisingerja.

Sleherni naj blagovoli prejem tega dopisa in vdeležitev s podpisom naznaniti. V Loki 28/11 1875.

Prvi občni zbor, ki ga je razpisal provizorični komite (Krenner), je bil 1. decembra 1875. Uvedli so subskripcijsko polo prostovoljnih prispevkov in zaprosili za pomoč razne ustanove in dvor.

Na drugem občnem zboru dne 30. januarja 1876, ki je bil pri Deisingerju, je bilo med drugim na dnevnem redu poročilo odbora in sestava pravil. Povabljenih je bilo kar 32 vplivnih loških posestnikov, poleg 5 funkcionarjev komiteja. Od prvega občnega zbora so zbrali 1162 gl. 50 kr. darov, od tega 243 gl. v gotovini, ostala vsota pa je bila obljubljena. Od zaprošenih ustanov se je odzvala le peštanska zavarovalnica, nič pa niso odgovorili pri ljubljanski hranilnici in »od svitlega cesarja« tudi ni bilo »nič odgovora«; še isto leto je cesar prispeval 100 goldinarjev.

Tretji občni zbor je bil še bolj slovesen. Ohranjeno je naslednje dvojezično

Povabilo

k občnemu zboru dne 29. 4. 1876 pri gosp. Janezu Mačeku (I. nadstr.) ob 7. zvečer za ustanovitev gasilne družbe v Loki.

Program:

- I. Poročilo o delovanju dosedanjega odbora in o doseglem vspehu (Obmann Krenner).
- II. Poročilo denarničarjevo (Cassier G. Deisinger).
- III. Pojasnila pravil in njih predlaganje (Schriftführer Franc).
- IV. Ustanovljenje požarne brambe — Volitev načelnika in 3 voditeljev in njih nastestnikov.
- V. Izročitev vsega premoženja Comandi gasilne družbe.

Provis. Comité.

Statut požarne brambe je bil potrjen že pred tretjim občnim zborom. Konec marca 1876 ga je potrdila občina, deželna vlada pa 14. aprila. Občina je nato poverila komiteju nalogo, da oživi delovanje novoustanovljene gasilske brambe.

Kot doto je občina na majski seji leta 1876 sprejela sklep, da se zunanji del Komuna, kjer je bila mestna tehtnica, obzida in razdeli v dva med seboj povezana, vendar ločena prostora. V večjem bi bila shramba za brizgalne in gasilno orodje, v manjšem prostoru pa bi imeli gasilsko opremo. Tehtnico so namenili prestaviti v sprednji prostor Komuna. Stroške preureditve, ki ne bi bili veliki, je prevzela občina.

Na isti občinski seji so potrdili tudi poveljujoči kader za novo izvoljeno gasilsko moštvo. Načelnik je postal Jurij Deisinger, namestnik načelnika Avgust Deisinger, pribočnika Jurij Franc in J. N. Koceli, vodja plezalne čete Jakob Gvajc in njegov namestnik Martin Berce, vodja brizgalne čete Franc Jesenko in namestnik Jurij Guzelj, vodja čuvajnega moštva Janez Maček in namestnik Jožef Jesenko, zaupniki za celotno stražo dr. Kocuvan, Tomaž Hafner in Lovro Sadar.

Novo gasilsko organizacijo je bilo treba utrditi s statuti in drugimi pravilniki in redi. Najvažnejši je bil statut požarne brambe, ki ga je deželna vlada potrdila že aprila 1876. Za pridobivanje podpornih članov je bil izdelan poseben pravilnik. Podporni član je lahko postal vsakdo, ki je letno prispeval vsaj 3 goldinarje, lahko tudi v obrokih. Podporni člani so se smeli udeleževati občnih zborov in družabnih prireditiv, vendar so na zborih lahko dajali pripombe le pismeno. Izstop podpornega člana je nastopil po lastni volji ali s prenehanjem plačevanja prispevka. Kako je postala požarna bramba naenkrat popularna, lahko vidimo iz nabiralnih pol, kjer so navedeni »podpiralni udi«. Med temi sta bila puštalski in starološki graščak, advokati, trgovci, gostilničarji, posestniki, pa tudi uboge ženske s svojimi skromnimi prispevki.

Poleg množice podpornih članov in vodstva je bilo treba organizirati aktivno moštvo. Za sprejem novincev so poleg določb v statutu in službenem redu sestavili še poseben red. Vsak novinec se je moral zavedati, da bo prostovoljno in brezplačno služil dve leti. Novinci so morali biti stari 18 let. Pristop novih članov je bil javen in kar se da slovesen, vpričo zbrane požarne brambe. Načelniku je novinec moral dati častno obljubo, da bo določbe pravil vestno izpolnjeval. Na kratko so novince seznanili z nekaterimi členi statuta in službenega reda. Novi člani so bili uvrščeni v tri vrste službe: med plezalce, ki se lotijo ognja od blizu in rešujejo ljudi in vrednostne stvari, ki so v nevarnosti, med gasilce, ki skrbijo za brizgalne in za vodo ali med čuvarje, ki oskrbujejo red na pogorišču in varjejo društvene in rešene stvari. Za vse gasilce so bile predpisane obvezne vaje, da si pridobijo urnost in ročnost, natančnost pri izpolnjevanju povelj ter zaupanje in pokorščino do poveljnikov.

Najstarejša gasilska
brizgalna na razstavi ob
100-letnici gasilstva v
Skofji Loki

Odpovedni rok aktivnih članov je bil 4 tedne, odpoved je morala biti pisмено utemeljena. Ko so bili novi člani seznanjeni z redom in navodili o delu, jim je načelnik podal roko in s tem so bili sprejeti. Odslej so bili dolžni spoštovati statute in so bili uvrščeni v oddelke po željah in zmožnostih. Občinski odbor je potem sprejem novih članov preveril in potrdil.

Disciplina pri gasilcih je bila dobra. Že junija 1876 so sestavili 9 strani dolg in 36 paragrafov vsebujoč službeni red. Tu je navedeno, kako se morajo gasilci obnašati pri delu ob požaru, na vaji in izven službe. Popisana je organizacija službe, uniforme, čini, skratka ves potek opravil v aktivnem in mirnem času. Za izvajanje službenega reda je bilo zadolženo častno razsodišče, ki je poznalo nekaj stopenj kazni, in sicer od ukora in denarne kazni do izključitve. Že 11. julija 1876 so bili štirje gasilci grajani, ker se niso udeležili glavne vaje. Grajo je dobil tudi član moštva, ki se je pri pohodu v Vincarje protistatutarno obnašal. Vsem prizadetim grešnikom so pred zbranim moštvom še enkrat prebrali službeni red.

Ob požaru so se obveščali med seboj po gasilsko: z rogom, trobento, zvonom, strelom itd. Za seje, sestanke in vaje pa so imeli sla, ki je obveščal objavljene s podpisno polo. Leta 1894 so napravili tri oglasne table: na Placu, na Lontrgu in v Karlovcu.

Delovno področje in organiziranost gasilskega društva

Društvo je bilo ustanovljeno za področje loške občine in podobčine Zminec. Z občino Stara Loka so imeli posebno pogodbo oziroma dogovore o požarni pomoči vse do ustanovitve lastnega društva v Stari Loki leta 1900. Za požare v okolici Loke so gasilci leta 1889 javno razglasili, da pridejo na pomoč, vendar morajo »pritti dotični vaščani s konji po orodje požarne brambe«.

Ko se je leta 1897 osamosvojila podobčina Zminec, so loški gasilci opozorili, da si morajo v novi občini omisliti svojo požarno brambo ali pa še naprej nekaj prispevati v Loko. Vas Puštal je štela preko 50 hiš v nepretrganem redu in zaradi tega so bili dolžni organizirati gasilce. Nova zminška občina, kamor je spadal tudi Puštal, se je raje odločila za vsakoletni prispevek loškim gasilcem. Ločani pa so se zavezali, da bodo nudili pomoč zminškim vasem v hribih, do koder se pač da pripeljati z vprego.

Loška občina je vseskozi skrbela za društvo, za kar je bila po takratnih postavah tudi dolžna. Sicer pa se je društvo vzdrževalo od članarin rednih in podpornih članov, volil, prispevkov zavarovalnic in izkupičkov od raznih družabnih prireditvev itd.

Požarna bramba v Loki je imela različne naslove: požarna straža, prostovoljna požarna bramba, gasilna družba itd. Po letu 1894 se imenujejo prostovoljno gasilsko društvo. Za boljše razumevanje gasilstva pogledjmo še, kako se je razvijala višja oblika gasilske organizacije. Leta 1888 je bila ustanovljena Deželna zveza gasilskih društev na Kranjskem, v kateri je loško društvo vztrajalo do propada Avstrije. Leta 1911 so ustanovili okrajno gasilsko zvezo za sodni okraj Škofja Loka s sedežem v Škofji Loki. V tej okrajni zvezi, ki je bila ustanovljena za boljše stike s Slovensko deželno zvezo prostovoljnih gasilskih društev na Kranjskem (naslov zveze po letu 1910), so bila včlanjena naslednja društva: Škofja Loka (ustanovljeno 1876), Godešič (1911), Poljane (1894), Selca (1897), Sora (1905), Sorica (1916), Stara Loka (1900), Trata-Gorenja vas (1900),

Žabnica (1906) in Železniki (1898). Leta 1912 je bilo v Okrajni gasilski zvezi 377 rednih članov, 205 podpornih članov in 7 častnih članov.

Leta 1913 so skušali tudi med gasilci zanetiti strankarsko sovražstvo. Deželni odbor namreč ni hotel, tako kot običajno, razdeliti dotacije vsem društvom, ampak le njemu simpatičnim. Ustanovili so še eno zvezo gasilskih društev. Stara zveza je na nepravilnosti opozarjala in velevala enotnost, vendar so tudi iz loške zveze izstopila 4 društva: Sorica, Sora, Selca in Stara Loka. Prav takrat pa je razpadla Idrijska gasilska zveza in sta k loški gasilski zvezi pristopili leta 1914 društvi z Dobračeve in Ledin.

Po prvi svetovni vojni se je januarja 1919 ustanovila Škofjeloška gasilska župa kot enota Jugoslovanske gasilske zveze v Ljubljani. Odpadli sta društvi z Dobračeve in Ledin, pridobili pa so novoustanovljeno društvo v Virmašah (1919) in pozneje še društva na Rudnem, na Bukovici in v Zalem logu. Za kratek čas je okrog leta 1934 Loka svojo gasilsko župo izgubila in je spadala pod kranjsko župo.

Z reorganizacijo sreske izpostave v Škofji Loki leta 1936 v samostojno sresko načelstvo se je škofjeloška gasilska župa dokončno osamosvojila. Loško društvo je bilo hrbtenica župe, saj so bili predsedniki društva največkrat tudi predsedniki župe.

Po drugi svetovni vojni se je gasilska zveza obnovila. Občinska gasilska zveza šteje danes 20 prostovoljnih gasilskih društev in 5 tovarniških gasilskih društev. V letih 1962—1965 so v Loki delovali poklicni gasilci. Takrat je društveno življenje nekoliko zamrlo, vendar si je društvo kmalu opomoglo in je po ukinitvi poklicnih gasilcev spet prevzelo svoje prvotne naloge.

Gasilski dom

Gasilsko društvo je uspešno shodilo, čeprav še ni imelo svojih društvenih prostorov. Prostori v Komunu, ki jih je odstopila občina, so bili le za shrambo orodja in opreme. Ostalo družabno življenje se je odvijalo po raznih gostilnah.

Vendar so društveniki najprej hoteli urediti materialno plat gasilstva. Leta 1888 so zaprosili občino, da bi jim odstopila prostor na Grabnu, in sicer za hišo pivarja Luke Šmida (za Prajerco) na Živinskem trgu (v Rajtšoli). Leta 1890 je požarna bramba zaprosila občino za podporo pri graditvi stolpa za plezalce. Predračun za stolp je bil 340 goldinarjev. Občina je za leto 1891 iz proračuna zagotovila 100 goldinarjev; vsi odborniki, razen enega, so bili za podporo za gradnjo stolpa, le-ta pa je ugovarjal, da je naprava luksus. Stolpa pa niso postavili v Zvezdi, na prostoru, za katerega so se že dogovarjali z občino, ampak jim je ta dala prostor na Grabnu, in sicer na ovinku klanca nasproti sedanje gostilne »pri Pustežu«. Od leta 1899 do 1901 so se na občinskih in društvenih sejah živahno razgovarjali, kam bi postavili gasilski dom. Eni so zagovarjali prostor v Komunu, drugi pa so ugovarjali tej stari lokaciji in se ogrevali za nov dom ob stolpu na Grabnu, kjer naj bi novo »gasilarno« zgradili na prostoru t. i. mestne ute. To je bila zelo stara mestna lopa, ki bi bila danes, če bi še stala, že zelo blizu ovinka ceste na Grabnu, ob prvih kostenjih. Občinski odbornik Slavko Flis, ki je bil tudi načelnik Olepševalnega društva, je predlagal, da nov gasilski dom ne bi smel biti širši kot stara mestna uta in da ne bi smel kvariti tik poti stoječega drevja. Malo pred tem so bili namreč posadili kostenje na Grabnu in pri sedanji klavnici v Zvezdi. Z novim

gasilskim domom na Grabnu pa ni bilo nič. Leta 1903 je občina dovolila, da si gasilci zgrade nov dom v Komunu. Leta 1904 so izvolili poseben stavbinski odsek za gradnjo gasilskega doma. Dom je sezidal stavbenik Angelo Molinaro za ok. 6.200 kron. Dom je bil urejen leta 1905 in so ga ob 30-letnici gasilcev slovesno odprli (1906).

Leta 1934 so gasilci zgradili sedanji gasilski dom. Nič kaj radi niso zapustili prostorov v Komunu, vendar je bil občinski interes močnejši. Občina je namreč z zamenjavami želela pridobiti še eno hišo ob rotovžu na Placu. Vse tri hiše, rotovž in obe pridobljeni hiši ob njem so nameravali podreti in na tem mestu postaviti novo mogočno občinsko poslopje, kjer bi bili tudi drugi loški uradi. Za pridobitev ene od hiš ob rotovžu, pa je morala občina zamenjati gasilski dom, ki je tako prešel v last sosedu, da si je zaokrožil in povečal svojo hišno posest. Novega občinskega poslopja potem niso zidali, gasilci pa so vendarle morali začeti znova. Občina jim je odstopila brezplačno svet pri klavnici v Fužinskem predmestju. Del finančnih sredstev so dobili kot kupnino za stari dom, nekaj denarja so imeli sami, pomagali pa so si tudi s posojilom, kar je gasilce precej obremenilo. Odplačilo anuitet dolga je pozneje, na društvene ostre proteste, zaradi finančno neugodne zamenjave prevzela občina. Leta 1940 so novi dom še nadzidali v severnem delu. Dokončno podoba je dobil šele po drugi svetovni vojni, pravzaprav ob 80-letnici društva. Stari gasilski stolp na Grabnu so podrli leta 1935.

Gasilska oprema

Uniforme in drugo osebno opremo so si gasilci oskrbeli že takoj ob ustanovitvi društva. Najvažnejše pa je bilo, nakupiti potrebno opremo. Že junija 1876 so se domenili z izdelovalcem gasilske opreme Samasso v Ljubljani za nakup nove moderne brizgalne z vsem pripadajočim inventarjem. Samassa jim je prodal črpalko na vbroke. Opremo so redno obnavljali in dopolnjevali. Leta 1884 je gasilcem občina darovala staro mestno tehtnico, ki so jo prodali in tako dobili denar. Naslednje leto so zaprosili občinski odbor za dovoljenje, da so prodali dve stari brizgalni ter so kupili eno brizgalno novejšega sistema. Od leta 1891 so vključili med svojo gasilsko opremo tudi tovarniško črpalko v Krennerjevi tovarni sukna. Krenner se je sicer pozneje otepal služnosti turbine in parnega kotla, vendar je še leta 1931 tovarna »Šešir« pomagala s turbino in parnim kotlom ob neki vaji. Vodstvo tovarne je sicer sporočilo, da »družba ob nakupu tovarniškega objekta ni prevzela nikake tozadevne servitutne obveze«, vendar je le priskočila na pomoč. Posebno pred nakupom motorne brizgalne je bila tovarniška črpalka pomemben agregat v tem predelu mesta.

Iz leta 1904 je popis gasilskega inventarja. Imeli so dve kompletni in dobri brizgalni novejšega tipa na kolesih z vsem orodjem in opremo. Tretja brizgalna je bila sicer tudi vozna (na kolesih), vendar zastarela. Za prevoz cevi so imeli dva posebna voza. Od večje opreme bi omenili različne lestve in druge priprave.

O novi motorni brizgalni so se začeli pogovarjati že leta 1912. Na več mestih so si ogledali delovanje motornih brizgaln, vendar sta vojna in povojna inflacija nakup preprečili. Leta 1922 pa so spet pričeli z akcijo za nakup motorke. Vse denarne viške veselice, tombol in drugih prireditvev so

zbirali v posebnem fondu za motorko. Leta 1928 so kupili prvo motorko znamke »Rosenbauer«, ki je še danes uporabna. Prvi gasilski avtomobil znamke »Mercedes« so dobili šele leta 1943.

Žal imamo prav malo podatkov o požarih, da bi mogli soditi o učinkovitosti pridobljene gasilske opreme. Tajniki so na občnih zborih sicer poročali o požarih, vendar največkrat samo statistično. Vendar so loški gasilci vselej uspešno posredovali, večkrat tudi izven občinskih meja: na Godešču (1887), v Gorenji vasi in drugod. Posebno so se izkazali pri velikem požaru v Karlovcu leta 1893, ko je pogorelo 11 stanovanjskih hiš in nekaj gospodarskih poslopij. O obsegu požara in o posredovanju gasilcev govori naslednje

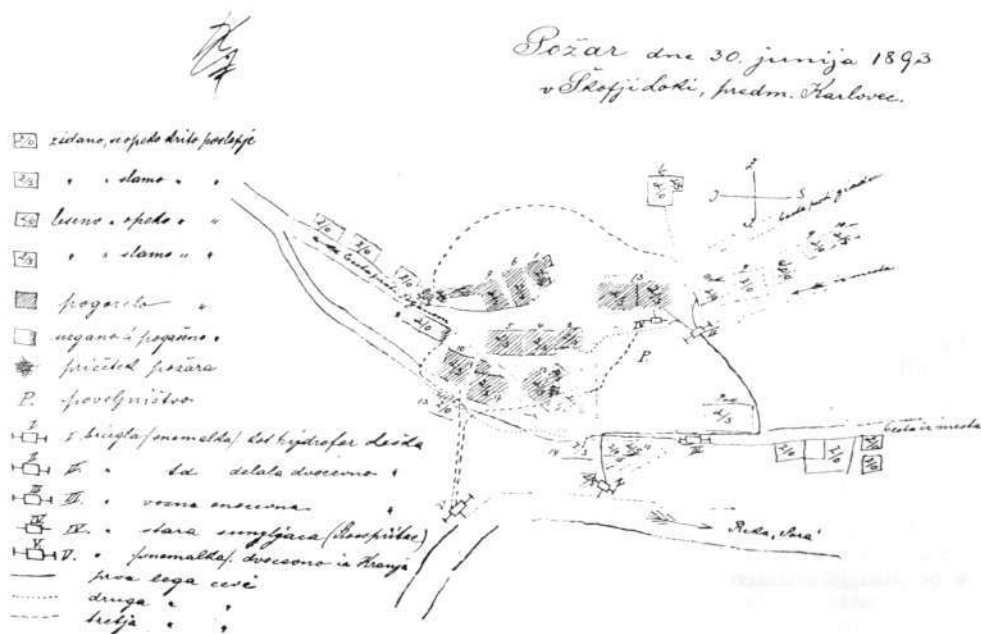
Poročilo

o požaru, koji je vpepelil dne 30. junija t. l. v Škofji Loki predm. Karlovec, enajst staniš in štiri gospodarske poslopja, skupaj 15 objektov.

Dne 30. junija t. l. popoldan ob 3. uri zanetili so igrajoči otroci v hlevu hiše št. 12 ogenj, kateri je bil v hipu v slamnati strehi, od kodar se je bliskovito širil po sedanjih poslopijih. Najbližji stanovalci izganjali so živino in otemali razne premičnine. Drugi pa so alarmovali Škofjeloško požarno brambo, koje načelnik je bil z dvema brizgalnoma (snemalke Abprotzspritzen) in z dvema vozoma se cevmi v štirih minutah pri požaru ter se je takoj lotil požar omejiti.

Pogibeljni element pa je v tem kratkem času že posegel po vseh poslopijih, koje so pogorela.

Ker vode ni bilo mogoče od drugodi dobaviti kakor iz reke Sore, zaukaže po veljnik in z brizglo I k reki in vodo od tam dajati do brizgle II, katerej mesto odkaže na vrtu Marije Gaber nasproti hiše št. 13 predm. Trata.

Skica območja v Karlovcu, ki ga je zajel požar leta 1893. (Po originalu v društvenem arhivu)

Načelnik plezalcev imel je ukaz gospodarsko poslopje Marije Trdine mej hišami št. 13 in 7 ognja ubraniti, kar je storil s tem, da je eno cev napeljal na streho hiše št. 13, a z drugo močil leseni, proti gorečej hiši št. 13 obrnjeni paž.

V tem je došla brizgalja III (štirikolesna, za eno cev vrejena vozna brizglja brez sesalne priprave). Poveljnik naroči z njo braniti hišo št. 14. Prisotne ženske nosile so v brizglo III dovolj vode, da je bilo moči malone nepretrgoma delati. Brzo se je streha hiše št. 14 pomočila. Nato pa je bila nujna sila s celo pripravo avanzovati, da se reši hiša št. 13, koje lesovje v spodnjem delu strehe se je vnelo.

Mej tem prejel je poveljnik poročilo, da hiša št. 8 in šupa hiše št. 7 ste v silnej nevarnosti. Urno odpošlje oddelek gasilcev tja, da so z raznim orodjem pri šupi pretrgali streho in pri hiši odbili že goreči leseni paž. Obenem pa zaukaže z cevjo 2 brizglje II nevarnosti izpostavljeno hišo št. ... pomočiti, potem pa isto cev podaljšati do hiše št. 7 ozir. do že goreče lesene šupe.

Vodja brizglje III, opazivši opasnost pri hiši št. 8 in gasilce v očitvidnej nevarnosti, podaljša cev le-te brizglje ter ukaže gasiti hišo št. 8.

Ko se je z brizglo III pomočila streha hiše št. 14, bilo je mogoče pristaviti lestvo ter se škafi vedno vodo vrh strehe postirovanim gasilcem podajati, da so v neznosnej vročini vedno streho močili.

Veter je večkrat menjal, vendar pa pričetnom ni bil močen. Pač pa je okoli 4. ure jela pihati precej močna sapa v smeri jugoizhod-severozapad.

Okoli 1/2 4 ure telegrafoval je g. župnik gasilnemu društvu v Kranj ter prosil za pomoč.

Z zgoraj označeno lego cevi se je vse storilo, kar je bilo mogoče storiti, da se požar omeji.

Se zadoščenjem konstatuje se, da se je toliko velik požar v tako kratkem času omejil, ker od prihoda požarne brambe na požarišče ni se vnelo nobeno poslopje več, da se ne bi ogenj takoj v pričetku pogasil. To je bilo toliko težavneje, ker so bile dokajšnje višine z vodo za doseči.

Tako bilo je brizglji I potreba črpati vodo 6 m visoko in jo potem dajati po cca 220 m dolgih ceveh do brizglje II, koja je stala najmanj 20 m višje kakor brizglja I. Istotako je bila višina od brizglje II do hiše št. ... nad 15 m in to delo moralo se je vršiti v najhujši popoludanski vročini tikoma plot, kateri se je od bližnjega ognja vnel.

Ko je bil požar omejen, pričelo se je z gasenjem poslopij. Kakor je iz priložene skice razvidno, bile so skoraj same lesene hiše, katerih stene in stropi so toliko bolj goreli, ker je bilo vsled več dni trajajočega lepega vremena popolnem izsušeni.

Dospelim Kranjskim gasilcem (prišli so se brizglo snemačo in potrebnimi cevmi) odkazal se je prostor za brizglo (glej skico) V z naročilom, po moči k udušenji ognja sodelovati.

Gasilo se je potem do 7 ure zvečer. Mnogokrat je bila potreba cevi prestavljeni, ker iz že temnih kupov stelje, sena, drv i.t.d. bruhtil je še večkrat plamen.

Mej 1/2 6. in 1/4 7. uri bila je huda nevihta z gromom in bliskom, k sreči imel je vihar smer od vshoda proto zahodu, kjer je hrib in ni bila nikaka nevarnost.

Ker so bili gasilci vsi premočeni, prej od potu, sedaj od dežja, odpustil je poveljnik četo za četo na dom po suho obleko, tako da se gasenje ni nič pretrgalo.

Kmalu po sedmi uri pripravili so se gg. gasilci iz Kranja na odhod, kar se je tudi zgodilo. Ostali bi še dalje časa v pomoč, pa ker so bili vsi do kože premočeni, čuvati jim je bilo zdravja.

Poveljnik naroči priložniku izreči načelniku kranjskih gasilcev najtopleji zahvalo z bratskim »Na pomoč!« in »Pomoz Bog!«

Delo se je nadaljevalo do 1/2 3 ure ponoči. Ko ni bilo se bati večji nevarnosti, odkaze poveljnik brizglo I s potrebnimi cevi in moštvom za nočno stražo ter odredi drugo moštvo z orodjem v gasilarno, kjer je moštvo odpustil.

Nočna straža gasila je celo noč, isto se je delalo še celi drugi dan.

Prostovoljni gasilci delali so neumorno in tako požrtvovalno, da je slavno c. kr. okrajno glavarstvo z dopisom z dne ... julija t. l. izreklo svojo zahvalo. (Le-ta dopis v prepisu je priložen.)

Ta požar bil je največji v Škofji Loki v teku zadnjih 50 let. Dokazal pa je tudi kakega orodja tukajšnej požarne brambi nedostaja, kar slavnemu odboru zaveže naznaniti, bodi predmet posebne uloge. Za sedaj je le omeniti, da se je razno gasilno orodje poškodovalo, kojega popravilo bo več kot f. 100.— stalo.

Gasilci so se vtoliko vdeležili gasenja, da izmed v Loki navzočih ni nikogar manjkalo.

Na požarišču navzoč bil je g. okrajni glavar pl. Gstettenhofer, g. župan Sušnik, g. sodnik Mikuš i.t.d.

V Škofji Loki dne 18. avgusta 1893.

Za odbor prostovoljne požarne brambe v Škofji Loki.

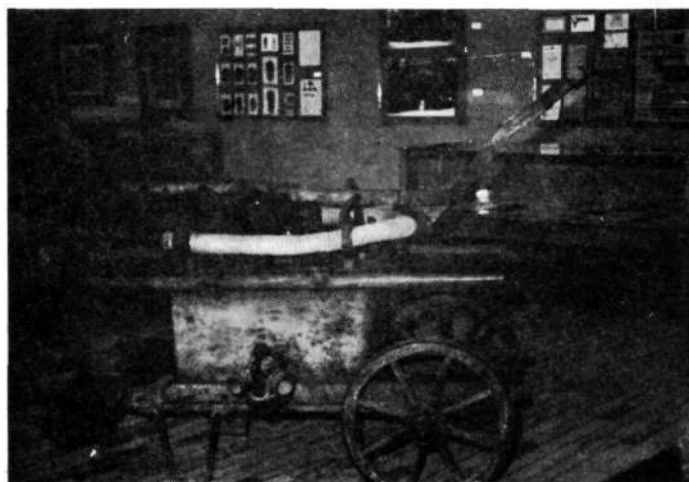
Kulturno in družabno življenje

Ob potresu leta 1895 so gasilci ponoči stražili in tudi sicer pomagali. Leta 1903 so reševali pred veliko vodo na Studencu. Novembra 1918 so opravljali požarno službo pri vračajočih se četah s fronte. Pozneje, med obema vojnama, ko so morali že uradno voditi dnevnikove požarov, so se v poročilih radi pobahali z novo motoriko. Zlasti se je obnesla motorika pri mestnih in predmestnih požarih v tridesetih letih.

O učinkovitosti gasilske službe govorijo številne zahvale in nakaznice za varovalnic, ki so za uspešno gašenje in obvarovanje pred še večjo škodo gasilskemu društvu rade izplačale premije.

Društvo se je vedno prizadevalo biti v službi malega človeka in družbe. Gasilsko geslo je bilo: »Bližnjemu v pomoč. Kdor kliče nas v nesreči, ne vprašamo nikdar, mi vidimo preteči in grozni le požar.« Družili so se le s Sokoli, iz vrst katerih je gasilska organizacija tudi izšla. Ko so leta 1876 nekateri želeli povabiti v goste nemškutarsko Kazinsko društvo iz Kranja, so gasilci to odsvetovali. Leta 1910 so se dogovorili, da se bodo za naprej udeleževali le proslav in slovesnosti slovenskih društev. Leta 1913 so se strankarske razprtije odražale tudi v društvu, vendar so vojni dogodki spore prekinili. Med obema vojnama si je oblast prizadevala, da bi gasilstvo politizirala. V posameznih obdobjih se ji je to pri vodstvu posrečilo, organizacija sama pa zaradi tega le ni toliko trpela. Trezna presoja je zmagala na primer tudi leta 1925, ko so na seji sprejeli sklep, da se ne ugoti prošnji Orjune za izobešenje zastave na gasilskem domu.

Od ustanovitve naprej so si društveniki prizadevali, da je prevladal in obveljal slovenski jezik v dopisovanju in poveljevanju. Pravila, ki so bila

Stara ročna gasilska
brizgalna na razstavi ob
100-letnici gasilstva v
Škofji Loki

Skofješka gasilska godba v letu 1912. (Po originalu v društvenem arhivu)

seveda nemška, so takoj prevedli. Za sprejem novincev so imeli slovenski red. Leta 1878 so se domenili za dvojezično uradovanje in zapisnike sej. Vabila za seje so bila dvojezična ali pa samo slovenska. Težave so jim delali izrazi za razne tehnične predmete, za katere je bilo v tistem času res težko najti slovenska imena. Po letu 1893 je bilo slovensko poveljevanje že popolno. Le stari blagajničar je še uradoval po nemško, zato je neki podporni član leta 1899 zagrozil z odstopom, »ako nabiralna pola za podporno članstvo za naprej ne bo slovensko pisana«.

V času narodnoosvobodilnega boja so bili gasilci na težki preizkušnji. Po nemških predpisih so bili glede prestopkov, ki bi jih zagrešili v službi ali v uniformi, podložni sodstvu SS oziroma policije. Take grožnje gasilcev niso omajale. Veliko gasilcev je sodelovalo v odporu proti okupatorjem. Za svobodo so dali življenja Rado Bozovičar, Anton Demšar, Anton Gruden, Janez Guzelj, Pavle Jamnik, Franc Krmelj, Jože Kavčič, Peter Kavčič in Franc Pirc. Spominska plošča padlim gasilcem je vzdana na gasilskem domu.

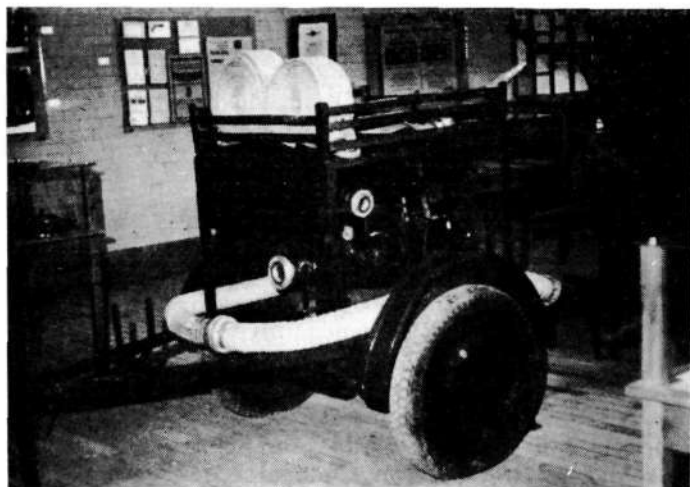
Že ob desetletnici društva leta 1886 so gasilci ustanovili bolniški sklad. V nemščini sestavljena pravila bolniškega fonda imajo slovenski »dodatek k pravilom požarne brambe v Škofji Loki — Podporna matica«. Določeno je bilo, iz katerih sredstev se oblikuje sklad in kako se koristi. Po polletni gasilski službi so bili gasilci upravičeni do bolniškega fonda oziroma do podporne matice. Bolniški status je ugotavljal pooblaščen društveni zdravnik. Pre-

mija se je izplačevala dnevno. Podporni fond je bil namenjen v službi obolenim gasilcem, za poškodbe pri gašenju, invalidom, sorodnikom smrtno ponesrečenih, za pogrebe itd. Do pogrebneine so bili upravičeni do določenega zneska vsi umrli gasilci, ne glede na vzrok smrti. Pozneje so strogost pravil nekoliko omilili in so podpirali vse starejše in bolehnne gasilce, če je le bilo finančno mogoče. Kasneje so se vključili v bolniško blagajno Zveze kranjskih gasilskih društev, v stari Jugoslaviji pa v gasilsko Samopomoč. Vseskozi pa so imeli še lasten bolniški fond, ki so ga občasno, po sklepu občnega zbora, črpali za druge potrebe. Leta 1934 so ga porabili za zidavo gasilskega doma in so se zato spet vključili v zvezni podporni fond.

Gasilsko društvo je imelo tudi kulturno vlogo. Leta 1905 jim je slikar Ivan Grohar za 110 kron naslikal sv. Florijana. Leta 1913 so kupili ves inventar bralnega društva v Škofji Loki. V svojo knjižnico so pridobili Krajčevo izdajo Valvasorja, Ljubljanski zvon, Knezovo knjižnico, mohorjevke, druge knjižne zbirke in posamezne knjige. Po letu 1925 so leposlovne knjige odprodali in ohranili le strokovne knjige. Med obema vojnama je deloval nekaj časa prosvetni odsek društva, ki je odigral nekaj gledaliških uprizoritev. Pod streho gasilskega doma je imelo svoje prostore združenje obrtnikov, obrtno društvo, krožek prijateljev Francije, godba in občasno še drugi.

Družabne prireditve (plesi, plesni venčki, srečolovi, tombole, različni nastopi, veselice itd.) so postale že kmalu tradicionalna aktivnost gasilcev. Za vse te prireditve, proslave in obletnice pa so potrebovali godbo. V Loki je takrat obstajala privatna godba učitelja in fotografa Sadarja, ki pa je bila komorne zasedbe ter zato prešibka in neprimerna za večje prireditve in veselice. Z gasilskih plakatov in vabil je razvidno, da so si največkrat sposodili vojaško godbo iz Celovca, pozneje pa iz Ljubljane. Večkrat so imeli v gosteh ljubljansko meščansko godbo ali pa godbo iz Domžal.

Že leta 1908 so se pričeli pogovarjati o ustanovitvi lastne godbe. Oktobra 1909 so se dogovorili z učiteljem Jankom Pianeckim, da je začel učiti prve godce. Godba je potrebovala dobrotnike. Veleposestnik Franc Dolenc iz Stare Loke je kupil instrumente in jih dal društvu brezplačno v uporabo za eno

Prva loška motorna
brizgalna iz leta 1928 na
razstavi ob 100-letnici
gasilstva v Škofji Loki

Člani gasilskega društva v Škofji Loki v prvem obdobju po osvoboditvi

leto, potem pa je obljubil instrumente poceni prodati. Stalno je bil pri godbi navzoč gasilski odbornik in blagajnik Rafael Thaler, ki se je pokazal za drugega velikega mecena. Leta 1910 je založil večjo vsoto za godala. Leta 1911 je Pianeecki zaradi bolezni odpovedal kapelnishтво in na seji so se zmenili, da bodo dobili primerneга domačega učitelja, ali pa ga bodo z oglasi iskali v čeških listih. Novo pogodbo so sklenili z Jožefom Trmoto iz Ljubljane. Mojster pa ni dolgo ostal. Že leta 1912 so zato prek oglasa v čeških časopisih dobili za kapelnika Josipa Eliško. Za Eliško je leta 1913 prevzel godbo Nemeц Anton Pöschl. Godci so bili po 18. letu starosti sprejeti med redne gasilske člane.

Strankarske razprtije leta 1913 so godbo uničile. Župnik je gasilcem očital, da igrajo na sokolskih prireditvah, dokončno pa so se sprli zaradi tradicionalnega gasilskega plesa na pustno nedeljo. Največji podpornik Rafael Thaler je odstopil od godbe, ostali meceni so prenehali dajati podporo in godba je prenehala delovati. Nameravali so ustanoviti nestransko Meščansko godbeno društvo, kateremu bi za 10 let posodili instrumente. Vojni dogodki pa so zadevo okoli godbe zavrli. Leta 1916 so posodili godala vojakom, ki so bili nastanjeni v Škofji Loki. Od sestava prve godbe iz leta 1909 je živ še klarinelist Lovrenc Oblak (Poličar) iz Puštala.

Po vojni je bil del godbenega inventarja pri Sokolih, del pa pri Katoliškem izobraževalnem društvu. Leta 1923 so precej not in instrumentov posodili žabniškemu godbenemu društvu. Jeseni leta 1925 so gasilsko godbo obnovili. Spet so zbrali instrumente in note. Nekateri gasilski funkcionarji in tudi gasilci niso bili soglasni, da bi bila nova godba del društva, zato so morali godbeniki ustanoviti ločen Godbeni odsek gasilskega društva. Posebej so se

sestajali in vodili sejne zapisnike, uradna štampljka se je glasila: Godba prostovoljnega gasilskega društva Škofja Loka. Obnovljena godba je vadila dvakrat tedensko dve uri. Oborniki gasilskega društva so se vsak teden po eden udeleževali godbenih vaj, da so se seznanili z delom godbe. V začetku so imeli vaje pri Balantu v »salonu«, tam kot za časa prve godbe. Organizacija godbe je bila res imenitna. Poleg kapelnika, ki je bil strokovna moč, so imeli upravni odbor, ki je zastopal godbo. Odbor je bil sestavljen iz članov društva in iz predstavnikov godbenikov. Za nastope po naročilu so imeli tarife. Naročnik je navadno moral oskrbeti prevoz (večinoma okrog Loke), sodček piva, večerjo in gotovino. To so si delno razdelili »na roko«, del vsote pa je ostal za amortizacijo godbene opreme. Iz tega zneska so ob koncu leta kupili nove instrumente in obleko.

Vež med društvom in godbo se je vedno bolj rahljala. Pravi gasilci so bili ves čas mnenja, da se mora godba popolnoma osamosvojiti. Za instrumente in note so sklenili večletno najemno pogodbo. Pa tudi godba je postajala vedno bolj samosvoja. Brezplačno so igrali samo še na nekaterih društvenih veseljih, za gasilske pogrebe so dajali le nekaj malega popusta od tarife. Leta 1932 je godba ves inventar od društva odkupila, društvo pa ji je priporočilo, naj spremeni še ime. Dolg so odplačevali v nekajletnih obrokih. Okrog leta 1935 so bili dolgovi poplačani in godba se je popolnoma osamosvojila. Prostore so še obdržali v novem gasilskem domu, zanje pa so plačevali najemnino. Izbrali so si nov naslov: Godbeno društvo »Ljubnik«; njegovo tradicijo nadaljuje sedanja loška pihalna godba.

Poglejmo še, kako so loški gasilci praznovali obletnice. Leta 1901 so praznovali 25-letnico. Župan je na slavnostni sprejem pred mestno hišo, ki se ga

Skupina članov obnovljenega gasilskega društva v Škofji Loki z gasilnima avtomobiloma pred gasilskim domom

je udeležilo 29 gasilskih društev s 424 uniformiranimi gasilci, povabil ves občinski odbor. Pozval je svetovalce in odbornike k udeležbi, »ker ste nekako moralično k temu prisiljeni, ker je gasilno društvo tako rekoč del mestne uprave... in da ne bodo tuji udeleženci o nas odnesli glas, da nismo gostoljubni«.

Tridesetletnico so proslavljali ob otvoritvi novega doma na Komunu. Zveza kranjskih gasilskih društev je imela ob tej priliki v Loki svoj občni zbor. Slovesnosti se je udeležilo kar 485 uniformiranih gasilcev. Zabavni del je bil popoldne na Balantovem vrtu (kjer je sedaj pošta).

Štiridesetletnice zaradi vojne vihre niso slavnostno praznovali. Petdesetletnico so obhajali 3. in 4. julija 1926. Izkupiček družabne prireditve, kjer so sodelovale 3 godbe, tamburaški in pevski zbor, je bil namenjen za nakup motorne brizgalne.

Nadvse slovesno je potekal 60-letni jubilej leta 1936. Loka je prav tedaj praznovala ustanovitev samostojnega sreskega načelstva. Novi gasilski dom je bil v glavnem zgrajen in pripravljen za goste. Ob tej slovesnosti je bil v Loki tudi I. župni zlet kranjske gasilske župe.

Petinsedemdesetletnico so praznovali 5. avgusta 1951. Poleg slovesne parade, mokrih vaj in tekmovanj so slovesno odkrili na gasilskem domu spominsko ploščo gasilcem, žrtvam fašističnega terorja.

Še slovesneje so praznovali 80-letnico 30. junija in 1. julija 1956. Pri povorki je sodelovalo 1100 uniformiranih gasilcev vseh starosti, od pionirjev, članic in članov do starejših članov. Razvili so nov prapor, ki mu je kumovala Zveza borcev Škofja Loka in ga vzela pod pokroviteljstvo Kmetijska zadruga v Škofji Loki.

Zadnja desetletja

Opisovanje nas je pripeljalo v novejšo dobo društvenega delovanja. Med leti 1941—1945 je društvo životarilo. Leta 1943 so sicer dobili gasilni avto »Mercedes«, ki pa je bil vojni izdelek iz slabega materiala in je pozneje prepogosto nagajal gasilcem.

Leta 1945 se je gasilsko društvo obnovilo. Leta 1951 so delovali skupaj s Staro Loko. Leta 1951 je bil ustanovljen gasilski sektor Škofja Loka, v katerem je imelo vodilno vlogo loško društvo. Društva, ki so bila včlanjena v sektorju, so izgubila samostojnost in so postala enote. Sektor je obsegal kraje Žabnico, Virmaše, Staro Loko, Gosteče, nekaj časa tudi Soro ter podjetja Jelovico, LIP Trata, Predilnico, Gradis, Šešir in tovarno furnirja v Bodovljah. Pogostne oblasne reorganizacije društva niso koristile. Že leta 1952 so omenjene enote spet postale samostojna društva.

Po letu 1952 je postalo društvo posebno aktivno. Zaradi slabega stanja gasilskega avtomobila, je občinski odbor izposloval društvu uporabo tovarnjakov trgovskega podjetja »Lubnik« in tovarne »Šešir«. Članstvo se je povečalo. Leta 1952 so ustanovili žensko desetino. Več mladih gasilcev so poslali v gasilsko šolo v Medvode. Dogovarjali so se z bivšo godbo »Lubnik«, da bi se ta spet priključila gasilskemu društvu. Pri godbi pa so spoznali, da bolj spadajo v kulturno društvo, ki jim je tudi vzgajalo godbeni naraščaj. Leta 1954 so adaptirali garaže in do leta 1956 prenovili in dozidali gasilski dom. Občinski odbor v Škofji Loki je leta 1957 dal društvu priznanje za njegovo družbeno delo s podelitvijo najvišjega občinskega priznanja, velike bronaste plakete.

Leta 1958 so zabetonirali ploščo za pranje avtomobilov, v naslednjem letu pa so nameravali postaviti paviljon za shrambo gasilnega orodja, ki naj bi stal poleg gasilskega doma.

Leta 1961 so pridružili loškemu društvu bivša društva v Stari Loki, Zmincu, Gostečem, Virmašah in Godešču. Ta društva so postale operativne enote, loško društvo pa njihov center. Tako razširjeno društvo pa ni bilo kos novim strokovnim nalogam, ki so se pokazale z upravno reorganizacijo loškega ozemlja. Zato so 1. aprila 1962 ustanovili poklicno gasilsko enoto v Škofji Loki. V začetku je bilo 7 poklicnih gasilcev, pozneje pa 9. Zavarovalnica iz Kranja je poklicni enoti kupila orodje za mehanično delavnico. Poklicni gasilci naj bi se ob prostem času ukvarjali s kako dodatno pridobitveno dejavnostjo, predvsem z manjšimi popravili v avtomehanski stroki in s pranjem avtomobilov. Dodatna zaposlitev gasilcev pa ni uspela in ker je občina stroške za poklicne gasilce vse teže pokrivala, so poklicno enoto leta 1965 ukinili. Nekaj časa je bil še poklicni hišnik in šofer, v zadnjih letih pa je spet vsa požarna obramba na prostovoljnih ramenih.

Leta 1967 so se gasilci zbal za svoj dom. Zaradi širjenja klavnice naj bi dom prestavili na novo lokacijo. Variante za nov dom so bile v Starem dvoru pri križišču, na telovadišču na Podnu, pri Petrolu, na Štemarjih, pri vojašnici itd. Gasilski dom pa je vendarle ostal na svojem mestu.

Z ukinitvijo profesionalnih gasilcev se je dejavnost društva poživila. Leta 1967 so kupili novo sodobno črpalko »Rosenbauer«. Leta 1971 so kupili avtokombi. Sedanja društvena oprema obsega: avto Tam 4500, avto TAM 5500 (je sicer last Občinske gasilske zveze, upravlja pa ga loško društvo), 2 starejši prenosni motorki in že omenjena črpalka »Rosenbauer«. Z novim zakonom o varstvu pred požari in z ustanovitvijo požarne skupnosti občine Škofja Loka je društvo pred novimi važnimi nalogami, ki jih bo prav gotovo še naprej tako uspešno reševalo, kot je to pokazalo v svojem stoletnem delovanju.

Viri in literatura

Viri: Arhiv Gasilskega društva v Škofji Loki 1875—1962, fasc 1—17. — Arhiv občine Škofja Loka, Zapisniki sej občinskega odbora 1872—1941 fasc 2—9. Oba fonda sta v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Oddelek v Škofji Loki. — Literatura: P. Blaznik, Škofja Loka in loško gospostvo. Škofja Loka 1973. — J. Janežič, Ob osemdesetletnici Gasilskega društva v Škofji Loki. Loški razgledi III/1956, 273—275.

Zusammenfassung

HUNDERT JAHRE FEUERWEHRWESEN IN ŠKOFJA LOKA (1876—1976)

Heuer sind hundert Jahre verflossen, seit in Škofja Loka der Feuerwehrverein gegründet wurde, als der erste in der Landschaft Gorenjska. Im Gemeinderat wurde schon seit dem Jahre 1872 immer wieder darüber gesprochen, daß man eine neue Feuerspritze anschaffen müsse, doch erhoben die Steuerzahler Einspruch gegen zusätzliche Ausgaben. Im April 1876 wurde der neue Verein registriert und erstand mit freiwilligen Spenden einen neuen, für die damaligen Zeiten recht modernen Feuerlöscher der Firma Samassa. Die Gemeinde überließ den Feuerwehrmännern ihre alten Löschgeräte und stellte ihnen am Hauptplatz in der sogenannten Kommune einen Raum zur Verfügung, in dem die Feuerwehrgeräte schon früher verwahrt

worden waren. Der Verein betreute die Gemeinde Škofja Loka, die benachbarte Ortschaft Zminec und bis zum Jahre 1900 auch Stara Loka.

Die neue Feuerwehrmannschaft machte sowohl zahlenmäßig als auch organisatorisch rasche Fortschritte. Im Jahre 1891 wurde ein Feuerwehrturm errichtet, anlässlich der Dreißigjahrfeier des Vereins 1906 wurde am Stadtplatz ein neues Feuerwehrheim und schließlich im Jahre 1934 das heutige Feuerwehrheim erbaut. Die ganze Zeit über wurde die Löschausrüstung vervollkommenet. Im Jahre 1928 wurde die erste Motorspritze angeschafft, Jahre 1943 ein Feuerlöschauto Mercedes. Die heutige Ausrüstung des Vereins umfaßt zwei TAM-Autozisternen, einen Kombi-wagen IMV, drei übertragbare Pumpen u. a.

Die Feuerwehrmänner von Škofja Loka wirkten bei verschiedenen Feuerschauen mit, bei Bränden in Škofja Loka und anderwärts, bei Überschwemmungen, beim Erdbeben 1895, und sorgten auch am Ende des ersten Weltkrieges für Ordnung. Eine besondere Rolle fiel dem Verein bei der nationalen Erweckung im vergangenen Jahrhundert zu. Er setzte sich die ganze Zeit über für die slowenische Amts- und Befehlssprache sowie für slowenische Korrespondenz ein. Schon im Jahre 1886 gründete er eine eigene Krankenkasse, welche dauernd die soziale Lage der ärmeren Feuerwehrmänner zu bessern suchte. Im Jahre 1900 erfolgte die Gründung einer eigenen Blasmusik, welche nach dem Jahre 1925 wieder erneuert wurde. Zwischen beiden Kriegen betätigte sich eine Zeit lang eine Schauspielergruppe. Unter dem Dach des Feuerwehrheims fanden auch andere Organisationen Platz. Während des letzten Krieges arbeiteten viele Feuerwehrleute im Volksbefreiungskampf mit, nicht weniger als neun von ihnen opferten für die Freiheit ihr Leben.

Trotz schwieriger materieller Verhältnisse lebte der Verein gleich nach dem letzten Kriege erfolgreich wieder auf. In den fünfziger Jahren vervollkommnete er seine Mannschaft, die ersten jungen Unteroffiziere und Offiziere kamen schon aus geschulten Reihen. Durch mehrere Jahre wirkte auch eine weibliche Zehnergruppe mit. Zwischen 1962 und 1965 betätigten sich im Feuerwehrheim von Škofja Loka berufliche Feuerwehrmänner. Nach der Abschaffung beruflicher Feuerwehren übernahm der Verein von neuem seine Aufgaben.